

CÁC TÁC ĐỘNG CỦA ĐẠI DỊCH COVID-19 ĐẾN KINH TẾ VIỆT NAM

NGUYỄN THỊ THU HOÀI

Dịch bệnh COVID-19 đã, đang và sẽ ảnh hưởng rất mạnh đến Việt Nam, bởi tác động của nó là nhiều chiều lên tất cả các lĩnh vực kinh tế - xã hội đất nước. Trong bài viết này, tác giả đánh giá các tác động chính từ dịch bệnh COVID-19 đến tăng trưởng, đầu tư, thương mại, doanh nghiệp... đồng thời, khái quát một số kịch bản và giải pháp nhằm hạn chế tác động từ dịch bệnh COVID-19 đến kinh tế Việt Nam.

Từ khóa: Kinh tế Việt Nam, COVID-19, doanh nghiệp, sản xuất, kinh doanh

THE IMPACTS OF COVID-19 EPIDEMIC ON VIETNAMESE ECONOMY AND ISSUES RAISED

Nguyen Thi Thu Hoai

The COVID-19 epidemic has been and will be strongly affecting Vietnam, because it has multidimensional impacts on all socio-economic fields of the country. In this article, the author assesses the main impacts from the COVID-19 epidemic to growth, investment, trade, enterprises... at the same time, generalizing a number of scenarios and solutions to limit impacts from COVID-19 epidemic to the Vietnamese economy

Keywords: Vietnam economy, COVID-19, business, production and trading

Ngày nhận bài: 6/3/2020

Ngày hoàn thiện biên tập: 23/3/2020

Ngày duyệt đăng: 1/4/2020

Tác động của dịch bệnh Covid-19 đến kinh tế toàn cầu

Tổ chức Y tế thế giới (WHO) chính thức ghi nhận đại dịch COVID-19 là đại dịch toàn cầu vào ngày 11/3/2020. Trong hơn 3 tháng qua, diễn biến của đại dịch COVID-19 ngày càng phức tạp và lan rộng trên phạm vi 199 quốc gia, vùng lãnh thổ trên thế giới.

Theo nhận định của Tổ chức xếp hạng tín nhiệm Moody's: Dịch COVID-19 có nguy cơ đẩy nền kinh tế thế giới vào một giai đoạn suy thoái trầm trọng

nhất trong lịch sử hiện đại, thậm chí còn nặng nề hơn cả thời kỳ Đại khủng hoảng (từ cuối thập niên 1920 đến đầu thập niên 1940). Tuy nhiên, cú sốc sẽ mạnh như thế nào là tùy thuộc vào “phương thuốc” của Chính phủ mỗi nước, ngân hàng trung ương các nước và các định chế tài chính quốc tế. Moody's dự báo, những nền kinh tế của nhóm G20 sẽ bị một cú sốc chưa từng có trong nửa đầu năm 2020 và có mức tăng trưởng âm trong năm 2020, trước khi phục hồi vào năm 2021. Cụ thể, trong năm 2020, tổng sản phẩm nội địa (GDP) của các quốc gia nhóm G20 sẽ sụt giảm 0,5% GDP, của Hoa Kỳ sẽ giảm 2% GDP, của khu vực đồng Euro giảm 2,2%. Tăng trưởng kinh tế của Trung Quốc được dự báo sẽ chỉ đạt 3,3%, mức rất thấp đối với quốc gia này. Đối với nền kinh tế Hoa Kỳ, Ngân hàng Goldman Sachs dự báo, GDP của nước này sẽ sụt giảm đến 3,8%. Tại nền kinh tế hàng đầu châu Âu là Đức, dự báo kinh tế sẽ bị suy thoái đến 5% trong năm 2020.

Những lĩnh vực bị ảnh hưởng nặng nề nhất là giao thông, du lịch, phân phối hàng hóa. Những ngành công nghiệp liên quan đến thiết bị và sản phẩm y tế, kinh doanh thực phẩm và thương mại trực tuyến được hưởng lợi từ đại dịch này. Một hậu quả khác của dịch COVID-19 là thất nghiệp sẽ tăng cao, nhất là tại châu Âu. Đây là nơi có luật bảo vệ người lao động rất chặt chẽ, tỷ lệ thất nghiệp được dự báo sẽ tăng vọt lên 12% và đến cuối tháng 6, xóa sạch những thành quả mà các nước châu Âu đã đạt được trong 7 năm qua.

Theo “Báo cáo đánh giá tác động của dịch COVID-19 đến nền kinh tế và các khuyến nghị chính sách” của Trường Đại học Kinh tế quốc dân công bố mới đây: Đại dịch COVID-19 tác động đồng thời tới toàn

bộ các nền kinh tế trên thế giới. Mức độ ảnh hưởng phụ thuộc rất nhiều vào cấu trúc của mỗi nền kinh tế cũng như sự liên kết của nền kinh tế đó với phần còn lại của thế giới. Biện pháp chống dịch được các quốc gia sử dụng phổ biến là cách ly và tạo khoảng cách xã hội khiến nguồn cung lao động giảm mạnh, đặc biệt trong những khu vực đòi hỏi sự tham trực tiếp của lao động vào quá trình sản xuất. Ngoài ra, với những vùng tâm dịch, việc đóng cửa các hoạt động không thiết yếu, thực thi những quy tắc hạn chế đi lại, khiến cho nhiều hoạt động sản xuất bị ngưng trệ. Với việc hoạt động sản xuất được thiết kế dựa trên chuỗi cung ứng toàn cầu, sự đứt gãy trong sản xuất đầu vào tại một quốc gia sẽ ảnh hưởng tiêu cực tới quá trình sản xuất tiếp theo tại quốc gia khác.

Cũng theo Báo cáo của Đại học Kinh tế quốc dân, nếu như ảnh hưởng của dịch COVID-19 tới phía cung có thể được kiểm soát thì những tác động tới phía cầu được xem là khó dự đoán. Với việc hoạt động sản xuất ngưng trệ, các doanh nghiệp (DN) có thể tạm thời ngưng hoạt động, người lao động bị sa thải, không có việc làm, không có thu nhập sẽ gây ra những tác động xấu đến xã hội. Mặt khác, điều đáng lo ngại là những khó khăn của khu vực kinh tế thực có thể sẽ lây nhiễm sang khu vực tài chính. Sự phá sản của các DN có thể tạo ra khủng hoảng nợ, tạo tiền đề cho những đổ vỡ trong hệ thống tài chính của các quốc gia...

Kinh tế Việt Nam trong bối cảnh dịch COVID-19

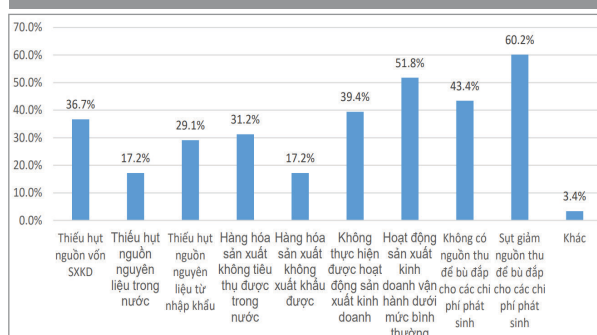
Bức tranh toàn cảnh về tình hình kinh tế – xã hội Việt Nam trong quý I/2020 do Tổng cục Thống kê công bố cho thấy, dịch COVID-19 đã tác động đến hầu hết các ngành kinh tế của Việt Nam, làm giảm tốc độ tăng trưởng chung của GDP. Tuy nhiên, với sự vào cuộc quyết liệt của cả hệ thống chính trị, hoạt động sản xuất, kinh doanh tiếp tục được duy trì, nền kinh tế không rơi vào tình trạng tăng trưởng âm.

Điểm sáng trong đại dịch

Kết thúc quý I/2020, GDP của Việt Nam tăng 3,82% so cùng kỳ năm 2019, là mức tăng thấp nhất từ năm 2011 đến nay, với sự sụt giảm ở cả 3 lĩnh vực: Công nghiệp, xây dựng; nông nghiệp, lâm nghiệp, thủy sản và dịch vụ. Các ngành chịu tác động lớn nhất là hàng không, du lịch, dệt may, xuất khẩu gỗ...

Bên cạnh đó, một số chỉ tiêu kinh tế khác cũng cho thấy dấu hiệu suy giảm của nền kinh tế. Đó là chỉ số nhà quản trị mua hàng (PMI) của Việt Nam lần đầu tiên giảm xuống dưới 50 điểm (chỉ số PMI tháng 2 còn 49 điểm), báo hiệu sự suy giảm trong các điều

HÌNH: CÁC KHÓ KHĂN DN GẶP PHẢI DO ẢNH HƯỞNG CỦA DỊCH COVID-19 TRONG QUÝ I/2020

Nguồn: Kết quả khảo sát của Đại học Kinh tế quốc dân

kiện kinh doanh và giảm nhu cầu hàng hóa tiêu dùng, hàng hóa trung gian. Kết quả điều tra xu hướng kinh doanh của các DN ngành công nghiệp chế biến, chế tạo do Tổng cục Thống kê thực hiện trong quý I/2020 cũng cho thấy, 42% số DN đánh giá gặp khó khăn so với quý IV/2019, tỷ lệ này cùng kỳ năm 2019 chỉ là 17%. Về tình hình đăng ký kinh doanh, tỷ lệ DN tạm ngừng kinh doanh có thời hạn tăng tới 26% so cùng kỳ năm 2019 phản ánh dấu hiệu tác động rất lớn của dịch COVID-19 đến cộng đồng DN. Kim ngạch xuất, nhập khẩu của cả nước giảm 0,7% so với cùng kỳ năm 2019. Vốn đầu tư toàn xã hội cũng đạt mức tăng thấp nhất trong giai đoạn 2016 – 2020, trong khi đó, chỉ số giá tiêu dùng (CPI) bình quân quý I/2020 tăng 5,56% so với cùng kỳ năm 2019, là mức cao nhất trong cùng thời kỳ.

Tuy nhiên, trong bối cảnh khó khăn chung đó vẫn có những điểm sáng của nền kinh tế, điển hình như: Ngành công nghiệp chế biến, chế tạo tăng 7,12%, tuy không cao so với cùng kỳ các năm 2019, nhưng vẫn đóng vai trò là động lực chính của tăng trưởng kinh tế. Một số ngành mũi nhọn là điểm sáng, giữ được tốc độ tăng trưởng tốt. Cụ thể là ngành sản xuất thuốc và dược liệu tăng 28,3% so với cùng kỳ năm 2019; ngành chế biến xăng dầu tăng 22,4% so với cùng kỳ năm 2019 đóng góp tích cực vào ngân sách trung ương và địa phương; ngành điện tử, máy tính và sản phẩm quang học dự báo giảm do đứt nguồn cung nhưng kết quả vẫn tăng hơn 4%...

Bên cạnh đó, giải ngân vốn đầu tư công trong quý I/2020 đã có chuyển biến tích cực khi đạt mức tăng khá 13,2% (cùng kỳ năm trước đạt 12,7%) so với kế hoạch cả năm, mặc dù kế hoạch vốn ngân sách nhà nước năm 2020 cao hơn 18% so với năm 2019. Thực tiễn cho thấy, thực hiện vốn đầu tư công là giải pháp hiệu quả giúp tăng trưởng kinh tế. Theo tính toán, giải ngân vốn đầu tư công tăng 1% sẽ góp phần tăng 0,06 điểm phần trăm GDP. Nếu năm 2020 giải ngân

hết 100% vốn tức là giải ngân vốn đầu tư công tăng thêm 7% thì làm nền kinh tế tăng thêm 0,42 điểm phần trăm. Do đó, cần tập trung quyết liệt xử lý nút thắt về đầu tư công để có tăng trưởng trong những quý tiếp theo. Vừa qua, Chính phủ đã có những giải pháp quyết liệt, đổi mới về điều hành như giao vốn sớm và giao hết một lần để các bộ, ngành địa phương chủ động đưa vốn vào nền kinh tế...

Trong bối cảnh dịch COVID-19 bùng phát mạnh mẽ và diễn biến phức tạp trên toàn cầu, kinh tế thế giới suy giảm nhanh và ngày càng nghiêm trọng, thì tăng trưởng GDP của Việt Nam đang ở mức tăng trưởng khá trong khu vực và trên thế giới, thể hiện sự nỗ lực của cả hệ thống chính trị, cộng đồng DN và người dân cả nước. Chính phủ và Thủ tướng Chính phủ đặt ưu tiên hàng đầu là phòng, chống và dập dịch, hy sinh lợi ích kinh tế để bảo đảm tính mạng và sức khỏe của người dân thì nền kinh tế nước ta tiếp tục duy trì tăng trưởng, không rơi vào tình trạng tăng trưởng âm, điều này cho thấy hiệu quả trong chỉ đạo quyết liệt của Chính phủ, Thủ tướng Chính phủ cùng với sự vào cuộc của các cấp, các ngành, cộng đồng DN và người dân để đẩy lùi dịch bệnh, duy trì các hoạt động sản xuất, kinh doanh.

Tác động tiêu cực đến kinh tế đất nước

Bên cạnh những chuyển biến đáng ghi nhận, dịch COVID-19 đã và đang tác động xấu, kéo dài sụt giảm nhiều ngành nghề, lĩnh vực, kinh tế đất nước. Theo Bộ Kế hoạch và Đầu tư, do ảnh hưởng của dịch COVID-19, người tiêu dùng đang tránh mua sắm ở nơi công cộng, tổng doanh số bán lẻ hàng hóa và doanh thu từ dịch vụ tiêu dùng trong tháng 2/2020 giảm 7,9% so với tháng trước.

Thống kê từ một số cửa hàng bán lẻ tại Hà Nội và TP. Hồ Chí Minh cho thấy, lượng khách đến trung tâm mua sắm và siêu thị đã giảm từ 50 - 60% so với trước đây; nhà hàng ăn uống cũng giảm từ 20-30% vào các ngày trong tuần và 50% vào cuối tuần. Điều này dẫn đến việc các trung tâm thương mại bị giảm 40%-50% doanh thu. Đặc biệt, khi Chi thị số 16/CT-TTg của Thủ tướng Chính phủ ban hành có hiệu lực từ 01/4/2020 đến 15/4/2020, tất cả các trung tâm thương mại, nhà hàng ăn uống... dừng hoạt động, mức độ sụt giảm doanh thu đã hiển thị rõ rệt. Cùng với những tác động tiêu cực đến hoạt động thương mại, các ngành công nghiệp chủ đạo cũng bị ảnh hưởng nghiêm trọng. Điển hình là ngành Hàng không và Du lịch đã chịu tổn thất lớn khi phải ngừng hoặc giãn các hoạt động. Kể từ ngày

26/2/2020, các hãng hàng không Việt Nam đã dừng tất cả các chuyến bay đến Trung Quốc, trong khi khách du lịch Trung Quốc chiếm 26,1% khối lượng vận chuyển quốc tế. Ngoài ra, 92% các chuyến bay đến Hồng Kông, 41% đến Hàn Quốc và 34% đến Đài Loan cũng bị cắt giảm. Theo báo cáo mới nhất từ Bộ Giao thông Vận tải, dịch bệnh đã gây thiệt hại hơn 1,26 tỷ USD, chênh lệch khá lớn so với ước tính 1,08 tỷ USD vào tháng 2/2020.

Khi không có nguồn khách nước ngoài, du lịch chịu tổn thất là điều khó tránh khỏi. Theo Tổng cục Thống kê, trong tháng 2/2020, hơn 1,2 triệu lượt khách quốc tế đã đến Việt Nam, giảm 37,7% so với tháng 1/2020 và giảm 21,8% so với cùng kỳ năm 2019. TP. Đà Nẵng, một trong những điểm du lịch hàng đầu của Việt Nam, có tổng lượng du khách trong quý I/2020 đạt gần 1,3 triệu du khách từ trong và ngoài nước, giảm 31,2% so với cùng kỳ năm 2019.

Kết thúc quý I/2020, GDP của Việt Nam tăng 3,82% so cùng kỳ năm 2019, là mức tăng thấp nhất từ năm 2011 đến nay, với sự sụt giảm ở cả 3 lĩnh vực: Công nghiệp, xây dựng; nông nghiệp, lâm nghiệp, thủy sản và dịch vụ. Các ngành chịu tác động lớn nhất là hàng không, du lịch, dệt may, xuất khẩu gỗ...

Từ 0h ngày 22/3/2020, Thủ tướng Chính phủ đã quyết định chính thức tạm dừng nhập cảnh đối với tất cả người nước ngoài và cả người gốc Việt có giấy miễn thị thực. Nhiều địa điểm du lịch như đảo Cù Lao Chàm, Lý Sơn đều đóng cửa. Không có khách, nhiều khách sạn ở Hà Nội đã dừng hoạt động, ngay cả Vingroup cũng đã tạm thời ngừng hoạt động 7 khách sạn tại Nha Trang, Đà Nẵng và Phú Quốc. Nếu tình trạng này tiếp diễn, Tổng cục Du lịch Việt Nam ước tính thiệt hại cho ngành Du lịch sẽ vào khoảng 5,9 - 7 tỷ USD năm 2020.

Một vấn đề trầm trọng mà các DN Việt Nam đang phải đối mặt là tình trạng khan hiếm nguyên liệu, khi mà sau Tết Nguyên đán, hầu hết các nhà máy Trung Quốc đều ngừng hoạt động, dẫn đến hậu quả là nhiều mặt hàng tại Việt Nam như đồ điện tử, dệt may bị thiếu nguyên liệu sản xuất. Sau khi dịch bệnh xảy ra, Nhật Bản và Hàn Quốc là 2 quốc gia mà nhiều doanh nghiệp Việt Nam nhắm đến như nhà cung cấp thay thế cho Trung Quốc. Tuy nhiên, khi dịch COVID-19 bắt ngờ bùng phát tại 2 quốc gia này, nhiều DN cảm thấy bất lực. Không chỉ thiếu nguyên liệu, các DN còn lâm vào tình trạng khó khăn về đầu ra trong khi kinh tế

Việt Nam vốn dựa nhiều vào xuất khẩu lại đang không thể xuất khẩu.

Theo thống kê của Tổng cục Hải quan, trong 2 tháng đầu năm 2020, sau khi đóng cửa biên giới với Trung Quốc và thắt chặt nhập khẩu với nhiều quốc gia, tổng doanh thu từ thuế xuất nhập khẩu ước tính đạt 2,17 tỷ USD, giảm gần 8% so với cùng kỳ năm 2019. Phần lớn kim ngạch xuất nhập khẩu của các mặt hàng đóng góp nhiều doanh thu nhất như xăng dầu, máy tính, linh kiện, máy móc, sắt thép... giảm về giá trị nhưng tăng về số lượng.

Về nông nghiệp, Trung Quốc là thị trường tiêu dùng chính của các sản phẩm nông nghiệp Việt Nam. Năm 2019, xuất khẩu nông sản sang thị trường này đạt 5,92 tỷ USD, chiếm 35%. Việc kiểm soát biên giới đã gây ra nhiều khó khăn cho các sản phẩm nông nghiệp như trái cây (thanh long, dưa hấu, sầu riêng) và hải sản. Tồi tệ hơn, khi tình hình dịch bệnh ngày càng diễn biến xấu ở Mỹ, Cục Dự trữ Liên bang Hoa Kỳ (Fed) đã quyết định cắt giảm 50 điểm về lãi suất, khiến tỷ giá USD/VND giảm và ảnh hưởng tiêu cực đến xuất khẩu Việt Nam sang Mỹ.

Một số giải pháp đặt ra

Kinh tế Việt Nam năm 2020 đối mặt với rất nhiều khó khăn, việc đạt mục tiêu tăng trưởng 6,8% là thách thức lớn, cần có sự chung sức, đồng lòng của Chính phủ, DN và người dân, cũng như sự hỗ trợ và chia sẻ trách nhiệm giữa các thực thể trong giai đoạn này. Đặc biệt, trong bối cảnh dịch COVID-19, với mục tiêu đặt ra GDP 6,8% là thách thức lớn. Cùng với nỗ lực dập dịch sớm nhất, cần tập trung hỗ trợ cộng đồng DN, nhất là DN vừa và nhỏ, hộ kinh doanh bị ảnh hưởng nặng nề bởi dịch bệnh tìm thị trường nhập khẩu nguyên vật liệu và duy trì hoạt động sản xuất, kinh doanh; có chính sách hỗ trợ đặc biệt cho các ngành ảnh hưởng nghiêm trọng như giao thông, du lịch; vận động người dân ưu tiên dùng hàng trong nước. Tập trung xử lý các điểm nghẽn, nút thắt về đất đai, thủ tục hành chính, thể chế để đẩy nhanh vốn đầu tư công, tháo gỡ khó khăn cho các dự án chậm giải ngân. Tăng năng lực sản xuất đáp ứng nhu cầu tiêu dùng trong nước. Điều hành chính sách tiền tệ, lãi suất, tỷ giá linh hoạt, phù hợp với diễn biến thị trường trong nước và quốc tế, kết hợp hài hòa với chính sách tài khóa. Theo đó, cần tập trung vào 2 nhóm chính sách chính là hỗ trợ và giải cứu sau:

Đối với những chính sách hỗ trợ cho người lao động mất việc làm, những DN trực tiếp chịu ảnh hưởng, cần có chính sách hỗ trợ người lao động mất

việc thông qua kéo dài thời gian hưởng bảo hiểm thất nghiệp; đồng thời, quan tâm hỗ trợ người lao động tự do bị ảnh hưởng bởi dịch Covid-19 để đảm bảo duy trì cuộc sống tối thiểu.

- Đối với DN trực tiếp chịu ảnh hưởng, cần tiếp tục nói lòng các điều kiện tín dụng, hoãn chi trả nợ, miễn lãi, giảm lãi, cho phép tái cơ cấu lại nợ để cải thiện tính thanh khoản và khả năng chịu đựng của DN cho tới khi qua được khó khăn; hoãn thuế phí, miễn giảm thuế phí, hoãn hoặc miễn đóng bảo hiểm xã hội. Bên cạnh đó, cần có những hỗ trợ pháp lý trong tranh chấp đối với hợp đồng lao động giữa DN và người lao động. Tranh chấp hợp đồng giữa các DN trong nước với các DN đối tác trong xuất nhập khẩu hàng hóa.

Nếu bệnh dịch tiếp tục kéo dài đến hết năm 2020, Chính phủ cần tính tới các biện pháp can thiệp mạnh mẽ hơn mang tính “giải cứu”. Diễn hình như, tập trung không chỉ vào việc nâng cao khả năng thanh khoản mà còn là khả năng thanh toán (tồn tại hay phá sản) của các DN. Ngân hàng Nhà nước cần sẵn sàng bơm thêm thanh khoản cho hệ thống ngân hàng. Lãi suất có thể cắt giảm sâu để giảm áp lực lãi vay cho DN. Khi các chính sách tiền tệ hay tài khóa truyền thống không đủ hỗ trợ khả năng thanh toán của DN thì cần có các biện pháp can thiệp tài khóa trực tiếp từ Chính phủ như mua lại nợ, tăng sở hữu vốn nhà nước... ở một số lĩnh vực đặc biệt quan trọng. Cần tránh tối đa sự đổ vỡ của các tập đoàn lớn; đồng thời, đẩy mạnh giải ngân vốn đầu tư công để làm trợ lực cho nền kinh tế; giữ lạm phát và lãi suất ở mức thấp, tỷ giá ổn định, đầu tư công được thực hiện đúng mục đích và giám sát tốt, môi trường đầu tư được cải thiện, thì sau bệnh dịch, nền kinh tế sẽ hồi phục nhanh chóng.

Tài liệu tham khảo:

1. Thủ tướng Chính phủ (2020), Chỉ thị số 16/CT-TTg về các biện pháp cấp bách phòng, chống dịch COVID-19;
2. Hội đồng tư vấn Cải cách thủ tục hành chính của Thủ tướng Chính phủ (2020), Báo cáo kết quả khảo sát ảnh hưởng của dịch Covid-19 đối với tình hình sản xuất kinh doanh của doanh nghiệp;
3. Tổng cục Thống kê, Báo cáo tình hình kinh tế - xã hội tháng 3 và 3 tháng đầu năm 2020;
4. Đại học Kinh tế quốc dân (3/2020): Báo cáo đánh giá tác động của dịch COVID-19 đến các nền kinh tế và khuyến nghị.

Thông tin tác giả:

TS. Nguyễn Thị Thu Hoài

Trường Đại học Kinh tế (Đại học Quốc gia Hà Nội)

Email: hoaint04@yahoo.co.uk